

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2020. május 11.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

A rész (30 pont)

1. feladat (8 pont)

Antik görög filozófia	<i>Arisztotelész, Platón</i>
Skolasztika	<i>Aquinói Szent Tamás</i>
Újkori filozófia	<i>Locke, Descartes</i>
Életfilozófiák 19-20. század	<i>Sartre, Nietzsche</i>
Analitikus filozófia	<i>Wittgenstein</i>

2. feladat (4 pont)

A négy megidézett filozófus neve sorrendben a következő:

a) *Wittgenstein*, b) *Szent Ágoston*, c) *Heidegger*, d) *Descartes*

3. feladat (10 pont)

Állítások	Platón	Arisztotelész	Kant
Az önszeretet tanácsol, az erkölcsiség törvénye parancsol.			X
Az ember zoon politikon.		X	
Merj tudni, a magad értelmére támaszkodni!			X
A tanulás visszaemlékezés.	X		
Az okok négy fajtáját különbözteti meg.		X	
A keletkező és pusztuló egyedi dolgoknak nincs valóságos létük.	X		
A magában való dolgok világa nem hozzáférhető a megismerésünk számára.			X
A változásoknak alávetett természeti világon túl létezik egy állandó, örök, igazi valóság.	X		
Az érzékelhető fizikai világ dolgai valóságos léttel bírnak.		X	

4. feladat (6 pont)**Fogalmak megnevezése**

A tapasztalást megelőző ismeret*a priori*.....

A fizikán túli létezőkkel foglalkozó tudomány*metafizika*.....

A dologtól elválaszthatatlan sajátosság*attribútum*.....

Igazolás, igazolhatóság a Bécsi kör felfogása szerint*verifikáció*.....

Logikai következtetési séma*szillogizmus*.....

Mindent egyetlen alapelvre visszavezető filozófiai álláspont*monizmus*..

5. feladat (2 pont)**A filozófiatörténeti irányzatokkal kapcsolatos kérdésekre adott válaszok.**

- Az apatheia fogalmát, jelentését kell megfogalmazni egy mondatban. (szenvédélymentesség, érzelemmentesség)
- Az egzisztencia-esszencia fogalmának tisztázása az elvárt, vagyis a létezés-lényeg megkülönböztetése.

B rész (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

Várható tartalmi elemek**1. szövegrészlet****Szent Ágoston**

Az emberben a testet a „belső ember”, a lélek élteti és irányítja, miközben a lélek is kettős természetű: benne is van egy éltető és irányító mozzanat – ez Isten. A lélek mégsem valamiféle hely, ahol Isten tartózkodik, hiszen ő egyszersmind felette is áll a léleknek. Ő az, akinek örök eszméből, mint örök eszméből a lélek az igazságot meríti. Az igazság pedig döntő fontosságú Ágoston filozófiai rendszerében, mivel a boldogság elengedhetetlen feltétele. A boldogság ugyanis Ágoston szerint nem más, mint az igazságon való örvendezés, azaz az igazság felett érzett öröm. Az igazság azonban nem kinek-kinek a saját külön igazsága, hanem az egyetemes igazság; az Istenben, Isten által, és miatta érzett öröm igazsága. Az igazság megismerését másik részről a hit támogatja: „crede ut intelligas” (higgy, hogy érts) – figyelmeztet Ágoston, hiszen a teljes igazságot csak a hit által megvilágított értelem érheti el.

2. szövegrészlet

Descartes

Descartes arra tesz kísérletet, hogy a tudományok alapjait is megkérdőjelező szkepszis ellenében találjon egy igaz tételt, amelyre alapozva felépíthető egy teljes filozófiai-tudományos rendszer. Híres filozófiai tétele, a „Gondolkodom, tehát vagyok” pontosan a szkeptikus érvekkel történő számvetés és szembenézés során ölt alakot.

Legnagyobb hatású művének, az *Elmélkedések az első filozófiáról* (1641) című írásának kiindulópontja az a nyomasztó alaptapasztalat, amelyről úgy véli, az olvasóban is ki kellett, hogy alakuljon: iskoláztatásunk során szerzett, igaznak hitt ismereteink közt óriási számban található legalábbis kétséges tételek, s ha mélyebbre ásunk, az igaznak tartottak is kétségesként lepleződnek le. Ám Descartes nem elutasítja a szkepszist, nem nyugszik bele minden megkérdőjelezhető voltába, hanem az eredeti görög változatoknál is radikálisabb érvekkel – *az isteni mindenhatóságra építő érv, csalo démon érv* – rákényszeríti magát a szkeptikus attitűd képviselőjét álláspontra feladására, és a tudás megrendíthetetlen alapzatának fel- és elismerésére. A biztos ismeretek utáni kutatást az egyes szkeptikus érvek – *illúzió argumentum, álomargumentum* s a fentiek – mentén haladva folytatja. Ha kellő módszerességgel igyekszünk kirostálni szerzett ismereteink közül mindazokat, amelyekben kételkedhetünk, ami végül megmarad kétségbevonhatatlanként, azt joggal tekinthetjük minden bizonyos tudás megrendíthetetlen alapzatának, fundamentumának. Így jut el a „Gondolkodom, tehát vagyok” tételhez, melyről úgy véli, méltán tarthatjuk teljesen bizonyosnak, hiszen a kételkedő kételkedését – amely maga csupán a gondolkodás egyik módozata – ugyan minden előtte megjelenő tárgyra (objektumra) kiterjesztheti, saját alanyi létezését (szubjektum voltát) mégsem kérdőjelezheti meg.

3. szövegrészlet

Wittgenstein

A 20. század elejétől számos gondolkodó a Világ és az Én között a közvetítő nyelv logikai elemzését tekinti a filozófia feladatának. Ilyen megközelítésekkel találkozhatunk például a logikai pozitivistáknak – a Bécsi Kör tagjai: Schlick, Carnap – és az analitikus filozófia képviselőinek – Russell és Wittgenstein – a műveiben is.

A nyelv egyetlen értelmes használata a tények leírása, minden más használata értelmetlen, tehát az etikai, esztétikai és metafizikai állítások látszatkijelentéseknek tekinthetők (nyelvtanilag korrekt mondatok, de nem állapítható meg az igazságértékük). Az emberi egzisztenciát érintő lényeges kérdések (például szerelem, erkölcs, Isten, halál) megmutatkoznak, de kimondhatatlanok, mivel nem beszélhetünk róluk úgy, ahogyan a világ dolgairól a természettudományok. A filozófiának nem elméletek alkotása a feladata, hanem a kijelentések ellenőrzése, az *elmondható és a kimondhatatlan* megkülönböztetése, a közöttük lévő határ őrzése.

Wittgenstein *Filozófiai vizsgálódások* című (gondolatilag az 1930-as évektől formálódó, de csak halála után, 1953-ban kiadott) kései művében *új nyelvszemlélet* jelenik meg. A nyelv logikai alapon történő felfogásáról áttér a hétköznapi nyelv használatának vizsgálatán alapuló felfogásra. Korai filozófiáját bírálva elveti, hogy a nyelv kizárólag leíró kijelentések összességét jelenti. Felismeri azt is, hogy a nyelv tisztán logikai alapon való elemzése korlátozott, a valóságban a nyelv szavai, mondatai többértelműek. Aki azt akarja megtudni, mit jelent egy szó vagy egy mondat, meg kell vizsgálnia, milyen szövegösszefüggésekben használják. Szerinte ilyen módon a szavaknak nem a jelentéséről, hanem a használati értékéről kell beszélnünk.